

цікавість здатні виховати в малих читачів риси, яких так не вистачає сьогодні навіть нам, дорослим.

У передньому слові до збірки В. Сенцовського «ЛИЦАР І ПОПЕЛЮШКА» письменник Віктор Кава, наш земляк, лауреат премії імені Лесі Українки, пише: «Коли я прочитав його збірку «Привези мені, тату, сонце», то мовби мурашки забігали по моєму тілу — ось вона, поезія в прозі, ось нащадок великого Степана Васильченка, мого вчителя».

З цими словами талановитого майстра української дитячої літератури не можна не погодитись.

Наталія ФУРНИКОВА.

ПОВЕРНЕННЯ ГЕТЬМАНА

Павло Скоропадський особа, навколо якої тривалий час точилися неабиякі дискусії. Тому поява його книги «СПОГАДИ», що побачила світ 1995 р. у Києві (видавництво «Філадельфія»), зацікавила не лише істориків, краєзнавців і педагогів, але й широке коло читачів.

Нарис спогадів останнього гетьмана України, що пропонується читачеві, дає можливість відчувати внутрішній світ цієї людини, побачити й зрозуміти світогляд Скоропадського, його оцінку подій, які переживала українська земля у важкі роки революції і в епіцентрі яких певний час він перебував (автор охоплює період з 1917 по 1918 рр.).

«СПОГАДИ» вражають ясним, відвертим і недвозначним описом розвитку найважливіших аспектів діяльності Павла Скоропадського, насамперед як головнокомандувача 24-им корпусом російської імперської армії, Першим Українським корпусом і як гетьмана України. Скоропадський наголошує, що він хоче подати власне бачення подій свого часу так, як він сам їх розумів, а оцінка його роботи—це справа майбутньої історичної науки: «Можливо, майбутнім історикам революції мої записки пригодяться. Прошу їх повірити, що все, написане мною буде правильним, тобто я буду заносити так, як мені бачилось становище на даний час, а чи правильно я думав, чи неправильно — у цьому допоможе розібратись майбутнє».

До книги також увійшли спогади Павла Скоропадського «МОЄ ДЕТСТВО НА УКРАЇНЕ», де автор згадує про найкращі роки свого життя на Чернігівщині.

Спомини починаються з того періоду, коли автор перебував в Тростянці на Ічнянщині. Павло Скоропадський дає яскраву характеристику рідних, змальовує побут і звичаї родини. «Мой дед, Иван Михайлович Скоропадский — бывший полтавский губернский предводитель дворянства. По выходе в отставку он поселился в своем имении Тростянец, где и жил почти безвыездно. Это был очень умный и образованный человек... У Ивана Михайловича была одна страсть: это любовь к природе. Живя, как я уже сказал выше, постоянно в Тростянце и обладая крупными средствами, он создал Тростянецкий парк, который к концу его жизни представлял крупную достопримечательность Украины. Не говоря о художественной стороне последнего, удивлявшей всех, кому приходилось в нем бывать, парк этот по количеству собранных в нем редких экземпляров деревьев мог конкурировать с первоклассными ботаническими садами Европы».

Родина Скоропадських була дуже гостинна, тому до них часто заїжджали сусіди, серед яких Василь Васильович Гарновський відо-

мий збирач української старовини, що пізніше перейшла до Чернігівського історичного музею його імені. Бували у Тростянці досить відомі літератори, музиканти, живописці. Досить сказати, що у І. М. Скоропадського тривалий час гостював М. М. Ге — один із відомих художників того часу. «Помню також, — згадує П. П. Скоропадський, — видаючихся музикантов, братьев Зарембо. В Тростянце и дед, и все остальные жители страшно любили музыку. Вообще, все пребывание в Тростянце мое связано с миром звуков: постоянная игра на фортепиано, трио и квартеты струнные чередовались из дня в день. Я очень любил музыку и старался всегда не упустить случая послушать музыкантов. В смысле общего музыкального развития это Тростянецкое пребывание, несомненно, имело для меня в жизни большое значение. Могу сказать, что после уже в жизни не приходилось больше находиться в такой постоянной музыкальной обстановке».

Дитинство Павла Скоропадського повне переїздив. Деякий час він жив у Стародубі, зупинялась родина і в Брезгунівці, але «самое лучшее время нашего детства провел я в Волокитине Глуховского уезда Черниговской губернии». Закінчуються дитячі згадки переїздом до Москви.

Коротка хроніка життя Павла Скоропадського дає читачеві змогу більш повно познайомитись з його особою, життєвим шляхом та багатовіковою історією родоводу. І дуже добре, що теперішнє і майбутнє покоління школярів і студентів, вивчаючи історію України, дійшовши до періоду Гетьманату, може ознайомитись з правдивим описом очевидця та дати об'єктивну оцінку подіям того часу.

Наталія ЛУЗІНА.

ДАВНО ОЧІКУВАНА ЗУСТРІЧ

Нині — доба відродження, повернення скарбів літератури й мистецтва народів, нових зустрічей з відомими, але з різних причин призабутими іменами.

Ось перед нами «Зібрання творів С. М. Музиченка та спогадів про нього». Воно вражає добротністю видання, оформлення, гарним папером. Не можна без хвилювання читати: «Ця книга видана за рахунок внесків благодійників Всеукраїнського благодійного фонду «Відродження села Макіївки Носівського району Чернігівської області».

Зупинимося на мить. Так, ми вже читали такі слова. Фонд видрукував цікаву працю М. М. Баклана «Історія села Макіївки». Отже, книга С. М. Музиченка — друге видання Макіївських благодійників! Чудово! Унікальний, єдиний в Україні такого типу Фонд діє! І діє активно, плідно.

Хто ж такий С.М. Музиченко?

Про це розповідає у вступному слові голова Макіївської сільської Ради М. М. Коровай. Степан Михайлович вчителював у рідному селі, писав поезії, пісні, картини, керував хором, опублікував оповідання про художників, зібрані у книзі «Подих землі».

Розширює і поглиблює образ С. М. Музиченка земляк, лауреат міжнародної української премії ім. Г. Сковороди, лауреат літератур-